

ГРАМАТИКА. ФОНЕТИКА

Віктор Дребет
(Тернопіль)

РЕАЛІЗАЦІЯ ІМЕННИКІВ ІЗ РІЗНИМ ГРАМАТИЧНИМ РОДОМ У СУЧАСНИХ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Анотація: Розглянуті реалізації іменникових номінацій у взаємодії з належністю реалізованих іменників до граматичного роду. Матеріалом дослідження стали сучасні німецькомовні публіцистичні тексти інтернет-видань. Обчислені величини зі статистично значущими результатами дозволили нам констатувати актуальність реалізації іменників з певним граматичним родом і певним типом номінації на позначення змісту в сучасній німецькомовній пресі.

Ключові слова: *парадигматика, синтагматика, пряма номінація, похідна номінація, граматичний рід, природний рід.*

Аннотация: Рассмотрена реализация имен существительных во взаимодействии с принадлежностью реализованных существительных к определенному грамматическому роду. Материалом исследования являются современные немецкоязычные публицистические тексты интернет-изданий. Вычисленные величины со статистически значимыми результатами позволили констатировать актуальность реализации существительных с определенным грамматическим родом и определенным типом номинации для обозначения содержания в современной немецкоязычной прессе.

Ключевые слова: *парадигматика, синтагматика, прямая номинация, производная номинация, грамматический род, природный род.*

Abstract: In this article the realizations of the noun nominations in their interaction with the affiliation of realized nouns to grammatical gender are concerned. German texts of journalistic genre from Internet publications are the material under investigation. The estimated variables with statistically significant results have allowed us to acknowledge the relevance of the realization of nouns of certain grammatical gender and nomination type to the content denotation in modern German press.

Key words: *paradigmatics, syntagmatics, direct/derivative nomination, grammatical/natural gender.*

Відповідно до ситуативного позначення предметів та явищ екстралінгвістичної дійсності, ситуативний контекст визначає або детермінує вживання мовного знака як єдності певної форми та певного змісту. Такій „детермінізації” відповідають всі ті операції, які відбуваються у мові як діяльність, коли потрібно щось сказати про щось з допомогою мовного знака, тобто коли потрібно актуалізувати „віртуальний” знак (як частину „мови”) і скерувати його на конкретну дійсність” [9, с. 261]. Йоганнес Ербен вказує на те, що приблизно 50–60 % німецького лексикону складають іменники [12, с. 72]. З прогресуючим розвитком суспільства і внаслідок дедалі глибшого розумового опанування дійсності насамперед зростає іменниковий склад певної мови. Актуалізація слова у контексті передбачає не тільки реалізацію семантичних та стилістичних, але й морфологічних характеристик слова. До основних морфологічних категорій іменника у німецькій мові належить рід, який, як відомо, поділяється на чоловічий, жіночий та середній. Приймаючи ідею мовного логіцизму в тому розумінні, що у процесі мовного розвитку формуються закони певної мови з її логікою, за якою стоїть мовне узагальнення накопиченого досвіду спільності людей певного історичного періоду, дослідникам мови не достатньо лише констатувати існування категорії роду в німецькій мові. У цьому зв’язку ми дозволимо собі перейняти терміни „глибинні” та „поверхневі” структури (детальніше про це див. [8; 17]) і перенести їх категорію роду в німецькій мові з подальшим аналізом змістових характеристик іменників з різним граматичним родом. Усі іменники німецької мови поділяються на чоловічий, жіночий і середній роди. Гельбіг і Буша розрізняють природний та граматичний роди. Природний рід має дві форми (чоловічий і жіночий), а граматичний рід – три форми (чоловічий, жіночий і середній) [15, с. 269].

Чоловічий рід позначає пори року, місяці, дні тижня, астрономічні сторони світу, вітри, види гірських порід та земель [21, с. 380]. Як природний рід, він називає людину чоловічої статі щодо її родинності, професії, заняття, статусу і позначає, за невеликими винятками, більшість тварин (пор. [15, с. 269–270]).

Жіночий рід часто обґрунтований морфологічно. До нього належать іменники, які закінчуються на *-heit*, *-keit*, *-schaft*, *-ung*. Окрім того, жіночий рід позначає дерева, назви квітів, кораблів, мотоциклів різних марок, а також називає особи жіночої статі

(пор. [21, с. 184]). Для такого позначення людини жіночої статі щодо її родинності, професії, заняття і статусу жіночий рід також розглядається як природний рід (пор. [15, с. 269–270]).

Середній рід у німецькій мові позначає метали, хімічні елементи, медикаменти. Вживається середній рід і при зменшуваних формах, які виражені суфіксами *-chen*, *-lein*, а також при позначенні за допомогою префікса *ge-* узагальненого процесу, поняття (пор. [21, с. 418]).

Отож, у контексті продовження наших досліджень щодо синтагматичних характеристик іменника у німецькій мові (див. [1; 2; 3; 4; 5; 10]), мабуть, зрозумілим буде наш інтерес до реалізації іменників з різним граматичним родом у текстах. У нашому випадку під реалізацією слова розуміється контекстуальне вживання на синтагматичній осі (рівень мовлення) прямих або похідних значень полісемічного потенціалу слова, зафіксованого словником на парадигматичній осі (рівень мови), у процесі формулювання думок і висловлювань у реченнях певного виду текстів. Дослідження можливих взаємозв'язків між реалізаціями іменників з різним типом номінації (пряма, похідна номінації або реалізація моносемічного іменника) і належністю таких іменників до певного граматичного роду могли б поглибити наше розуміння мовного логіцизму глибинних і поверхневих структур стосовно змістових характеристик іменників з різним граматичним родом у німецькій мові (приклади реалізацій різного типу номінацій іменника див. далі у тексті).

Таким чином, у даній роботі ми ставимо собі за мету дослідити реалізації іменників з різним граматичним родом у сучасних публіцистичних текстах. Для виконання поставленого завдання ми вибрали німецькомовні тексти з інтернет-видань німецької, австрійської та швейцарської преси („Spiegel“, „Stern“, „Profil“, „Wienerzeitung“, „Berlinerzeitung“, „Neue Zürcher Zeitung“). Виходячи, як і у попередніх наших працях, з ієрархії мовних значень на парадигматичній осі (див. [1; 2; 3; 4; 5; 10]), у даній статті ми також користувались для встановлення прямих, переносних номінацій та моносемії досліджуваних іменників у реченні авторитетним тлумачним словником „DUDEN. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache“ у 10 томах [11], який ми будемо у подальшому скорочено називатимемо ДУДЕН. Подані поряд з тлумаченням слова мініконтексти сприятимуть уникненню можливого суб'єктивізму у процесі розмежування прямих і похідних номінацій іменника,

полегшать семантичну інтерпретацію реалізацій у мовленні.

Усвідомлюючи необхідність „отримати не тільки якісь кількісні характеристики досліджуваного об’єкта, але й встановити з допомогою спеціальних статистичних прийомів достовірність статистичних результатів” [6, с. 110], ми й надалі будемо підтримувати традиції застосування статистичних методів для обробки мовного матеріалу, оскільки ці методи успішно витримали багаторічні випробування часом у царині германського, загального і порівняльного мовознавства. Отож отримані кількісні характеристики будуть піддані статистичній обробці. З допомогою критерію χ^2 (хі-квадрат) спробуємо виявити наявність чи відсутність взаємозв’язку між семантичними номінаціями іменника і належністю іменника до певного граматичного роду, а з допомогою коефіцієнту взаємної спряженості, або сполученості, ми ставимо собі за мету вивчити ще й міру такого зв’язку між досліджуваними величинами (детальніше про критерій хі-квадрат та коефіцієнт взаємної сполученості див. [6, с. 120–125]).

Методом суцільної вибірки з кожного згаданого вище інтернет-видання було взято по 1 000 прикладів, що у загальній кількості складає для наших шести прес-видань 6 000 іменникових реалізацій із різними типами номінацій. До уваги не бралися субстантивовані іменники у множині (наприклад, *die Abgeordneten*, *die Verwandten*, *die Arbeitslosen*) та іменники плюралетантум, які вживаються тільки у множині (наприклад, *die Kosten*, *die Ferien*, *die Leute*), оскільки у даному дослідженні нас цікавить граматична категорія роду, яка у згаданих вище груп іменників або узагальнена для жіночого і чоловічого родів, або формально відсутня. Отже, для встановлення наявності чи відсутності взаємозв’язку між реалізаційними можливостями прямої, похідної номінації та моносемічного потенціалу іменника і належністю іменника до певного граматичного роду отримані нами кількісні характеристики були піддані статистичній обробці з допомогою згаданого вище критерію χ^2 (хі-квадрат). Мінімальна значуща сума критерію хі-квадрат при числі ступенів свободи $df = 1$ і при похибці $P = 0,05$ складає у нашому випадку $\chi^2 = 3,84$ (детальніше про отримання мінімальної значущої суми хі-квадрат за обрахунками числа ступенів свободи та похибками див. [6, с. 120–125; 137–138]). Міру зв’язку між досліджуваними величинами обчислено з допомогою коефіцієнта взаємної сполу-

ченості К. Результати даного дослідження вміщені в таблиці, а кількісні характеристики, крім того, ще й подані для кращого уявлення у графічному зображенні (див. рис. 1).

Таблиця 1

Взаємозв'язок між типом реалізованих номінацій іменника та граматичним родом реалізованих іменників

Граматичний рід реалізованих іменників	Типи реалізованих номінацій іменника			Разом
	Пряма номінація	Похідна номінація	Моносемічний іменник	
Чоловічий рід	768 $\chi^2 = 63,57$ К = 0,10	473 $\chi^2 = 34,66$ К = 0,08	1172 $\chi^2 = 171,08$ К = 0,17	2413
Жіночий рід	1043 $\chi^2 = 40,48$ К = 0,08	580 $\chi^2 = 0,12$ К = 0,004	818 $\chi^2 = 44,11$ К = 0,09	2441
Середній рід	464 $\chi^2 = 3,98$ К = 0,03	359 $\chi^2 = 47,81$ К = 0,09	323 $\chi^2 = 64,24$ К = 0,10	1146
Разом	2275	1412	2313	6000

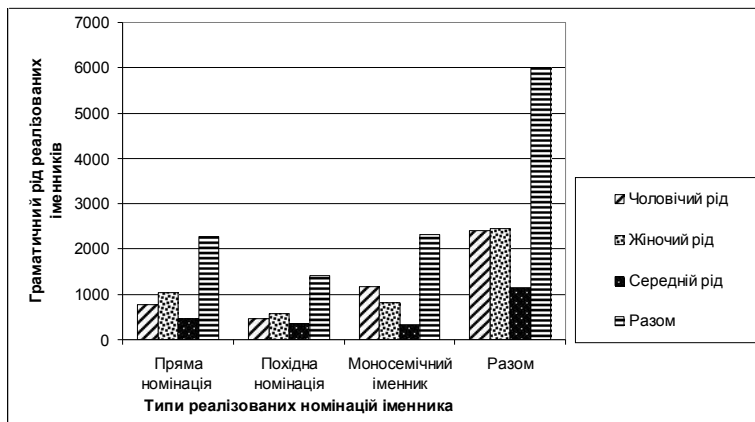

Рис. 1. Взаємозв'язок між типом реалізованих номінацій іменника та граматичним родом реалізованих іменників

Отже, подані у таблиці та на рисунку результати свідчать про те,

що найчисленнішою групою є група реалізацій іменників жіночого роду. Для унаочнення наведемо приклади контекстуального інтегрування іменників з таким граматичним родом у синтаксичних рамках публіцистичних текстів. Звичайно, що ми не будемо подавати аналіз всіх іменників у реченні, а лише тих, які стосуються групи, яка розглядається безпосередньо. Тому аналізовані для прикладу іменники виділятимуться підкресленням:

1) „*Bis in die späte Nacht saßen die Koalitionäre in Stuttgart zusammen, so ist zu hören, um mit dieser Nachricht fertigzuwerden. Dabei kam sie keineswegs überraschend, die Bahn hatte schon vor Wochen durchgestochen, dass der Stresstest für das umstrittene Projekt auf gutem Wege sei*“ [13]. У даних контекстуальних рамках іменник жіночого роду *Nacht* представляє реалізацію моносемічного іменника (die Nacht – Zeitraum etwa zwischen Sonnenuntergang u. Sonnenaufgang, zwischen Einbruch der Dunkelheit u. Beginn der Morgendämmerung), іменники *Nachricht* та *Wochen* реалізують свої головні значення або прямі номінації (die Nachricht – 1. Mitteilung, die jmdm. in Bezug auf jmdn. od. etw. [für ihn persönlich] Wichtiges die Kenntnis des neuesten Sachverhalts vermittelt; die Woche – 1. (ständig wiederkehrende) Folge von 7 Tagen (die als Kalenderwoche mit Montag, in der christlichen Liturgie mit Sonntag beginnt)), а іменник жіночого роду *Bahn* реалізує своє похідне значення, тобто похідну номінацію (die Bahn – 7.b) (ugs.) Verwaltung einer Eisenbahn, die Eisenbahn als Institution (Deutsche Bahn AG));

2) „*Einsatzleiterin der Polizei am Flughafen sagte, es herrsche erhöhte Bereitschaft auf dem Flugplatz in Verbindung mit der Bombenexplosion im Zentrum der Hauptstadt*“ [7]. У даному реченні іменник жіночого роду *Einsatzleiterin* відсутній у словнику, тобто він є складним утворенням для одного моменту або одного контексту й належать до складних слів, що „виникли у словотворі автора тексту під час формулювання думки” [23, S. 41]). У такому випадку нам необхідно здійснити семантичний аналіз першого і другого компонентів складного слова. Наявний контекст першого компонента, яким є слово *Einsatz* (der Einsatz – 3.a) einsetzen als planmäßig für eine bestimmte Aufgabe verwenden, dafür in Aktion treten lassen), у поєднанні з моносемічним іменником *die Leiterin* (die Leiterin – eine Frau, die etw. leitet, die leitend an der Spitze von etw. steht), який виступає головним компонентом складного утворення,

дає нам підставу характеризувати увесь зміст складного слова як моносемічний іменник. У подальшому вважаємо виправданим для кращої аргументації трансформувати такі складні утворення в описовий контекст, в якому основна або друга частина складного слова (*das Grundwort*) виступатиме домінантою для визначення типу реалізації усього утворення. У даному випадку іменник *die Einsatzleiterin* трансформується як *Leiterin des Einsatzes*.

Наступний іменник *Polizei* реалізується у даному реченні у своєму головному значенні або у прямій номінації (*die Polizei – 1. staatliche od. kommunale Institution, die [mit Zwangsgewalt] für öffentliche Sicherheit u. Ordnung sorgt*), іменники *Bereitschaft* та *Verbindung* реалізуються у похідних значеннях або номінаціях (*die Bereitschaft – 2. einsatzbereite Einheit, bes. der Polizei; die Verbindung – 2. Zusammenhalt, Zusammenhang*), а іменники *Bombenexplosion* та *Hauptstadt* є реалізаціями моносемічних іменників (*die Bombenexplosion – Explosion einer Bombe; die Hauptstadt – [größte] Stadt eines Landes, in der sich der Regierungssitz befindet*);

3) „*In dieselbe Kerbe schlug am Freitag auch der Wissenschaftsprecher der Grünen, Kurt Grünewald*“ [14]. У даному реченні іменник жіночого роду *Kerbe* реалізується у прямій номінації як метафоричний вираз (*in die gleiche Kerbe schlagen – 1. ugs.; inhaltlich dasselbe sagen, die gleiche kritische Meinung vertreten, die zuvor schon ein anderer geäußert hat, u. damit dasselbe Ziel o.Ä. wie dieser verfolgen*). Наведений приклад показує, що на рівні головного значення слова зафіксовані семні компоненти, які характеризують зміст метафорично.

Таким чином, іменники жіночого роду є найчисленнішими реалізаціями у досліджуваних нами публіцистичних текстах. Всього зафіксовано 2 441 реалізація, 1 043 з яких належить до прямої номінації, 818 є реалізаціями моносемічних іменників і 580 реалізацій представляють похідні номінації. Ми бачимо, що у випадку з реалізаціями полісемічного потенціалу слова актуалізація головних значень кількісно домінує над похідними. Кількісні дані таблиці унаочнюються графічним зображенням, з якого видно зменшення вживань іменників у такому порядку: пряма номінація – моно – похідна номінація.

Статистичні обрахунки за формулою χ^2 -квадрат показують, що найчисельніша група іменникових реалізацій показує статистично значимий зв'язок реалізацій іменників жіночого роду з прямою

номінацією та з моносемічним складом іменників, а для похідної номінації статистично значимого зв'язку не встановлено (для 1 043 прямих номінацій $\chi^2 = 40,48$, $K = 0,08$, для 580 похідних номінацій $\chi^2 = 0,12$; $K = 0,004$, а для 818 моносемічних іменників $\chi^2 = 44,11$; $K = 0,09$). Ми бачимо, що кількісне домінування прямих реалізацій над похідними знаходить своє підтвердження і у статистичних обчисленнях. Отож, констатуємо, що за кількісними характеристиками найбільша кількість реалізацій у публіцистичних текстах спостерігається з іменниками жіночого роду. Статистичні обчислення свідчать про те, що теоретично значимими є реалізації прямих номінацій та моносемічних іменників для позначення змісту, який в іменниковому відношенні як граматично, так і природно пов'язаний у публіцистичних текстах із змістовими характеристиками жіночого роду.

Наступною за чисельністю є група реалізацій іменників чоловічого роду. Наведемо приклади таких реалізацій у досліджуваних нами публіцистичних текстах:

4) „*Es war Otto im Laufe der Jahrzehnte klar geworden, dass monarchische Würden für ihn unerreichbar bleiben würden, nach dem von seinem Haus entfesselten Weltkrieg, in dem zehn Millionen Menschen den Tod fanden und der schon den Keim des nächsten, noch vernichtenderen Weltenbrands in sich trug*“ [16]. У даному реченні іменник чоловічого роду *Tod* реалізується у прямій номінації (der Tod – **1. Aufhören, Ende des Lebens; Augenblick des Aufhörens aller Lebensfunktionen eines Lebewesens**), іменники *Lauf* та *Keim* – у похідній номінації (der Lauf – **5.a) Verlauf, den etw. nimmt: *im Lauf[e]** – während; innerhalb eines bestimmten Zeitraums; der Keim – **2. Ursprung, Ausgangspunkt, erstes erkennbares Anzeichen, Ursache von etw.**), а іменники *Weltkrieg*, *Menschen*, *Weltenbrand* демонструють реалізації моносемічного іменникового потенціалу (der Weltkrieg – **Krieg, an dem viele Länder der Welt, bes. die Großmächte beteiligt sind**; der Mensch – **b) menschliches Lebewesen, Individuum**; der Weltenbrand – **weltweite, durch einen Weltkrieg verursachte Katastrophe**);

5) „*Beim Gipfel ist bereits absehbar, dass Portugal die Hilfe der Euro-Länder in Anspruch nehmen muss*“ [18]. У наведеному прикладі іменник чоловічого роду *Gipfel* реалізується у своєму похідному значенні, тобто у похідній номінації (der Gipfel – **3. (Politik Jargon) Zusammenkunft, Konferenz der obersten Staatsmänner bes.**

von führenden, einflussreichen Staaten; internationales Treffen auf höchster Ebene), а іменник *Anspruch* є реалізацією у прямій номінації (der *Anspruch* – **1. Forderung**: **jmdn., etw. in Anspruch nehmen* – *jmdn., etw. beanspruchen, von etw. Gebrauch machen*);

6) „Dagegen gewehrt hatte sich vor allem die deutsche Bundeskanzlerin Angela Merkel. Der Grund ist klar: In einem Transfersystem würden die Deutschen zum Zahlmeister“ [20]. У даних контекстуальних рамках іменник чоловічого роду *Grund* реалізується у своєму похідному значенні (der *Grund* – **5. Umstand, Tatbestand o.Ä., durch den sich jmd. bewogen fühlt, etw. Bestimmtes zu tun, od. der ein aus ihm folgendes Ereignis od. einen aus ihm folgenden anderen Tatbestand erklärt; Motiv, Beweggrund**), а іменник *Zahlmeister* демонструє реалізацію моносемічного іменникового потенціалу (der *Zahlmeister* – *jmd., der in einem bestimmten Bereich für die finanziellen Angelegenheiten, für den Einkauf von Proviant u. □ a. zuständig ist, der Gelder verwaltet u. im Auftrag [Aus]zahlungen vornimmt*). Хоча іменник *Zahlmeister* є моносемічним, зі змісту контекстуальних рамок видно, що він вживається тут у переносному або метафоричному значенні, яке подається у словнику з ремаркою переносного значення як *Kosten tragen*. Тобто у випадку з моносемічним потенціалом також спостерігаються семні компоненти, які характеризують зміст метафорично. Цей та згаданий нами вище приклад є ще одним підтвердженням того, що доцільно розрізняти „похідне” і „переносне/метафоричне” значення, оскільки елементи метафоричності притаманні як усім типам номінації полісемічного слова, так і моносемічному потенціалу слова.

З таблиці видно, що всього нами було зафіксовано 2 413 реалізацій іменників чоловічого роду, 768 з яких належать до прямої номінації, 473 іменники реалізують похідну номінацію, а 1 172 іменника демонструють реалізацію моносемічного потенціалу. Таким чином, як і у групі іменників жіночого роду, для іменників чоловічого роду також спостерігається зменшення кількості реалізації тих іменників, які на мовленнєвому рівні актуалізують свої похідні значення. Але на відміну від групи іменників жіночого роду, найбільша кількість реалізацій належить моносемічним іменникам. Тобто ми бачимо, що у випадку з реалізаціями полісемічного потенціалу слова актуалізація головних значень кількісно домінує над похідними, у свою чергу, актуалізація моносемічних

іменників уже кількісно домінує над актуалізаціями полісемічних іменників. Кількісні дані таблиці унаочнюються графічним зображенням, з якого видно зменшення вживань іменників у такому порядку: моно – пряма номінація – похідна номінація.

Подальші статистичні обчислення за формулою хі-квадрат показують статистично значимий зв'язок реалізацій іменників чоловічого роду з усіма типами номінації (для 768 прямих номінацій $\chi^2 = 63,57$, $K = 0,10$, для 473 похідних номінацій $\chi^2 = 34,66$; $K = 0,08$, а для 1 172 моносемічних іменників $\chi^2 = 171,08$; $K = 0,17$). Принагідно звертаємо увагу на те, що результат хі-квадрат у взаємовідношеннях між реалізаціями моносемічного іменникового складу та приналежністю цього іменникового складу до чоловічого роду є найкращим показником зв'язу серед усіх досліджуваних у даній роботі величин. Таким чином, кількісне домінування моносемічних іменників над полісемічними також знаходить своє найкраще підтвердження у статистичних обчисленнях. У загальному, ми констатуємо статично доведену актуальність реалізації полісемічних іменників чоловічого роду з усіма типами номінації та актуальність реалізації моносемічних іменників чоловічого роду для найменування змістів, які в іменниковому відношенні пов'язані граматично і природно у публіцистичних текстах зі змістовими характеристиками чоловічого роду.

Третью і останньою за кількісним складом у нашій класифікації є група реалізацій іменників середнього роду. Наведемо приклади реалізацій даного іменникового складу в досліджуваних нами публіцистичних текстах:

7) „Seit Ende März fliegt eine internationale Militärallianz unter Führung der Nato Angriffe auf Ziele in Libyen. Damit unterstützt das Bündnis den Kampf der Aufständischen gegen das Gaddafi-Regime“ [24]. У даних контекстуальних рамках іменник середнього роду *Ende* реалізується у своєму головному значенні, тобто у прямій номінації (das Ende – **1.b**) *Zeitpunkt, an dem etw. aufhört; letztes Stadium*). Іменник середнього роду *Gaddafi-Regime* у такій морфологічній комбінації відсутній у словнику, тобто він належить до згаданих нами вже вище складних утворень для одного контексту. Трансформуючи дане складне утворення в описовий контекст *Gaddafis Regime*, ми бачимо, що іменник *Regime* як основна частина сегментованого складного утворення виступає домінантою

для визначення типу реалізації. У наведених нами вище контекстуальних рамках іменник *Regime* реалізується у прямій номінації, що дає нам підстави розглядати реалізацію даного складного утворення у прямій номінації іменника *Regime* (das Regime – **1.** (meist abwertend) *einem bestimmten politischen System entsprechende, von ihm geprägte Regierung, Regierungs-, Herrschaftsform*). Іменник *Ziele* демонструє реалізацію похідної номінації (das Ziel – **2.** *etw., was beim Schießen, Werfen o.Ä. anvisiert wird, getroffen werden soll*), а іменник середнього роду *Bündnis* представляє контекстуальну реалізацію моносемічного іменникового складу (das Bündnis – *Zusammenschluss, Bund [bes. zwischen Staaten im Hinblick auf die Leistung von Beistand im Kriegsfall u.a.]*);

8) „Am Ende wurde dazu sogar eine neue Bankensteuer ins Spiel gebracht, die am gestrigen Treffen der Euro-Regierungschefs allerdings wieder vom Tisch verschwand“ [19]. У даному реченні іменники середнього роду *Treffen* та *Ende* реалізуються у прямій номінації (das Treffen – **1.** *geplante [private od. offizielle] Begegnung, Zusammenkunft*; das Ende – **1.b)** *Zeitpunkt, an dem etw. aufhört; letztes Stadium*), а іменник *Spiel* реалізується як сталий вираз у похідній номінації (das Spiel – **12.** **etw. ins Spiel bringen – jmdn., etw. [in etw.] mit einbeziehen*);

9) „Dies ist eine in dieser Generation einmalige Chance, die trüben Praktiken und die zwielichtigen Beziehungen richtig aufzuklären, die im Herzen des britischen Systems zwischen Presse, Politik und Polizei Wurzeln geschlagen haben“ [22]. У даному реченні іменники середнього роду *Herz* та *System* реалізуються у своїх похідних номінаціях (das Herz – **4.c)** *Zentrum, Herz-, Kernstück*; das System – **3.** *Form der staatlichen, wirtschaftlichen, gesellschaftlichen Organisation; Regierungsform, Regime*).

Отже, у досліджуваних нами публіцистичних текстах всього зафіксовано 1 146 реалізацій іменників середнього роду, 464 з яких належать до прямої номінації, 359 – до похідної номінації і 323 реалізації – до моносемічних іменників. Порівнюючи кількісні характеристики реалізацій даної групи іменників з іншими групами, спостерігаємо найменшу кількість реалізацій, але цікаво, що і кількість реалізацій моносемічного іменникового складу серед трьох груп найменша у групі іменників середнього роду. Тобто ми бачимо, що у випадку з реалізаціями полісемічного потенціалу

слова актуалізація головних значень кількісно домінує над похідними і моносемічними, але й актуалізація похідних значень, у свою чергу, також кількісно домінує над актуалізаціями моносемічних іменників. Кількісні дані таблиці унаочнюються графічним зображенням, з якого видно зменшення вживань іменників середнього роду в такому порядку: пряма номінація – похідна номінація – моно.

При тому, що група реалізацій іменників середнього роду найменш численна, статистичні обчислення за формулою хі-квадрат показують статистично значимий зв'язок реалізацій іменників середнього роду з усіма типами номінації (для 464 прямих номінацій $\chi^2 = 3,98$; $K = 0,03$, для 359 похідних номінацій $\chi^2 = 47,81$; $K = 0,09$, а для 323 моносемічних іменників $\chi^2 = 64,24$; $K = 0,10$). Звертаємо увагу на те, що зі зменшенням кількості реалізацій іменників з певним типом номінації зворотно поліпшуються показники хі-квадрат та коефіцієнта взаємної спряженості. Цим ще раз підтверджується ефективність методу статичної обробки емпіричного матеріалу за допомогою формули хі-квадрат та коефіцієнта взаємної спряженості для статистичного доведення теоретично значимих результатів. Таким чином, ми констатуємо статистично доведену актуальність реалізації полісемічних іменників середнього роду з усіма типами номінації та актуальність реалізації моносемічних іменників середнього роду для найменування змістів, які в іменниковому відношенні граматично пов'язані у публіцистичних текстах зі змістовими характеристиками середнього роду.

Отже, виходячи з результатів проведеного дослідження, можна зробити такі висновки:

1) в реалізованих номінаціях іменника з різним граматичним родом найбільша кількість реалізацій у проаналізованих нами німецькомовних публіцистичних тестах належить моносемічним іменникам, друге місце займають реалізації прямих іменникових номінацій або головних значень іменника, а третє місце займають реалізації похідних номінацій, тобто похідних значень іменника;

2) при дослідженні взаємозв'язку між типом реалізованих номінацій іменника та граматичним родом реалізованих іменників у німецькомовних публіцистичних текстах встановлено, що найбільша кількість іменникових реалізацій спостерігається з іменниками жіночого роду, друге місце належить реалізаціям іменників чоловічого роду, а третє місце займають за кількісним складом

реалізації іменників середнього роду;

3) статистичні обчислення χ^2 -квдрат для встановлення наявності або відсутності статистично значимого зв'язку між досліджуваними величинами, а також вирахування міри зв'язку між такими величинами з допомогою коефіцієнта взаємної спряженості показали:

а) у найчисленнішій групі реалізацій іменників жіночого роду кількісне домінування прямих реалізацій слова над похідними (у порядку зменшення кількості реалізацій: 1) пряма номінація – 2) моно – 3) похідна номінація) знаходить своє підтвердження і у статистичних обчисленнях. Такі обчислення свідчать про те, що за винятком похідної номінації статистично значимими, а отже, й актуальними є реалізації прямих номінацій та моносемічних іменників для позначення змісту, який в іменниковому відношенні як граматично, так і природно пов'язаний у публіцистичних текстах зі змістовими характеристиками жіночого роду;

б) у другій за чисельністю групі реалізацій іменників чоловічого роду (у порядку зменшення кількості реалізацій: 1) моно – 2) пряма номінація – 3) похідна номінація) статично доведено актуальність реалізації полісемічних іменників чоловічого роду з усіма типами номінації та актуальність реалізації моносемічних іменників чоловічого роду для найменування змістів, які в іменниковому відношенні пов'язані граматично і природно у публіцистичних текстах зі змістовими характеристиками чоловічого роду. Результат χ^2 -квдрат у взаємовідношеннях між реалізаціями моносемічного іменникового складу та приналежністю цього іменникового складу до чоловічого роду є найбільшим показником зв'язку серед усіх досліджуваних у даній роботі величин, тобто кількісне домінування моносемічних іменників над полісемічними також знаходить своє найбільше підтвердження у статистичних обчисленнях;

в) у третій і найменш численній групі реалізацій іменників середнього роду (у порядку зменшення кількості реалізацій 1) пряма номінація – 2) похідна номінація – 3) моно) статистично доведено зв'язок реалізацій іменників середнього роду з усіма типами номінації. Зі зменшенням кількості реалізацій іменників середнього роду з певним типом номінації зворотно збільшуються показники χ^2 -квдрат та коефіцієнта взаємної спряженості. Таким чином, ми констатуємо актуальність реалізації полісемічних іменників середнього роду з усіма типами номінації та актуальність реалізації

моносемічних іменників середнього роду для найменування змістів, які в іменниковому відношенні у публіцистичних текстах граматично пов'язані зі змістовими характеристиками середнього роду.

Отже, обчислені величин із статистично значущими результатами дозволили нам констатувати у таких випадках актуальність реалізації іменників з певним граматичним родом і певним типом номінації для позначення змісту в сучасних німецькомовних публіцистичних текстах.

Звичайно, у подальшому необхідно продовжити дослідження таких взаємозв'язків не лише у німецькомовній пресі, але й у німецькомовних прозових творах, оскільки за допомогою статистичних обчислень можна якомога об'єктивніше вивчити цілісну картину динаміки реалізаційних взаємовідношень іменників з урахуванням категорії роду іменника, який як граматично, так і природно може бути пов'язаним з іменниковими найменуваннями експліцитних чи імпліцитних змістів у сучасній німецькій мові залежно від тих чи інших інтенцій автора.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дребет В. Реалізація прямих та похідних номінацій іменників у простих та складних реченнях німецької преси / Дребет В. // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Чернівці : Рута, 2006. – Вип. 319–320 : Германська філологія. – С. 3–11.
2. Дребет В. Тріада „пряма/похідна номінація – просте/складне речення – просте/складне слово” у німецькій пресі / Дребет В. // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Чернівці : Рута, 2007. – Вип. 339–340 : Германська філологія. – С. 20–38.
3. Дребет В. Семантичні глибинності іменника та складнопідрядні глибинності синтаксичних конструкцій у німецькомовних прозових творах / Дребет В. // Проблеми загального, германського та слов'янського мовознавства : зб. наук. праць [до 70-річчя професора В. В. Левицького]. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2008. – С. 194–202.
4. Дребет В. Іменники у синтаксичних рамках пасивних конструкцій сучасної німецькомовної преси / Дребет В. // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Чернівці : Рута, 2010. – Вип. 531 : Германська філологія. – С. 23–41.
5. Дребет В. Взаємовідношення семантичних і стилістичних ознак іменника у сучасних німецькомовних прозових творах / Дребет В. // Нау-

- ковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2011. – Вип. 551–552 : Германська філологія. – С. 163–176.
6. Левицкий В. В. Семасиология / Левицкий В. В. – Винница : Нова Книга, 2006. – 512 с.
 7. Bombe im Regierungsviertel von Oslo [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://www.nzz.ch/nachrichten/politik/international/explosion_in_oslo_1.11569932.html.
 8. Chomsky N. Studien zur Fragen der Semantik / Chomsky N. – Dt. Erstausgabe. – Frankfurt/M. ; Berlin ; Wien : Ulstein Buch, 1978. – 205 S.
 9. Coseriu E. Sprachtheorie und allgemeine Sprachwissenschaft / Coseriu E. – 5 Studien, Band 2. – München : Wilhelm Flink Verlag, 1975. – 295 S.
 10. Drebet V. Der Gebrauch von Substantiven mit Modalverben in gegenwärtigen deutschsprachigen Prosawerken / Drebet V. // Studies in Quantitative Linguistics : Issues in Quantitative Linguistics / ed. by Kelih E., Levickij V., Matskulyak Y. – RAM-Verlag : Lüdenscheid, 2011. – Vol. 2. – P. 39–56.
 11. DUDEN. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache: in zehn Bänden / hrsg. vom Wissenschaftlichen Rat der Dudenredaktion [Red. Bear. : Werner Scholze-Stubenrecht (Projektleiter) ... Unter Mitarb. von Brigitte Alsleben ...]. – 3., völlig neu bearb. Auflage. – Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 1999.
 12. Erben J. Abriß der deutschen Grammatik / Erben J. – Berlin : Akademie-Verlag, 1961. – 226 S.
 13. Florian Gathmann. Grün-Rot eiert durch das S21-Chaos [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,775995,00.html>.
 14. Front gegen Studiengebühren-Pläne [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://www.wienerzeitung.at/nachrichten/politik/oesterreich/384538_Front-gegen-Studiengebuehren-Plaene.html.
 15. Helbig G. Deutsche Grammatik : Ein Handbuch für den Ausländerunterricht / Helbig G., Buscha J. – 17. Aufl. – Leipzig ; Berlin ; München ; Wien ; Zürich ; New York : Langenscheidt Verlag Enzyklopädie, 1996. – 736 S.
 16. Herbert Lackner. Otto der Letzte [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.profil.at/articles/1127/560/301333/habsburg-otto-letzte>.
 17. Jackendoff R. S. Semantics and cognition / Jackendoff R. S. – Cambridge : Mass, 1983. – 283 p.
 18. Kai Beller. Retter-Treffen: Wie sich die Euro-Zone durch die Krise gipfelt [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stern.de/politik/>

- deutschland/retter-treffen-wie-sich-die-euro-zone-durch-die-krise-gipfelt-1708320.html.
19. Markus Diem Meier. Die Eurokrise ist noch lange nicht vorbei [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bernerzeitung.ch/wirtschaft/konjunktur/Die-Eurokrise-ist-noch-lange-nicht-vorbei/story/15049258>.
 20. Matthias Chapman. Starke helfen Schwachen – die Schweiz machts vor [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bernerzeitung.ch/schweiz/standard/Starke-helfen-Schwachen-die-Schweiz-machts-vor/story/11035776>.
 21. Metzler-Lexikon Sprache. Metzler-Lexikon Sprache / hrsg. von Helmut Glück. – Stuttgart ; Weimar : Verlag J.B. Metzler, 1993. – 711 S.
 22. Nicht nur Murdochs Medien in Skandale verwickelt [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wienerzeitung.at/nachrichten/politik/welt/384299_Nicht-nur-Murdochs-Medien-in-Skandale-verwickelt.html.
 23. Polenz P. Deutsche Satzsemantik / Polenz P. – 2., durchges. Aufl. – Berlin – New York : Walter de Gryeter, 1988. – 389 S.
 24. Rebellen greifen Gaddafis Spitzenleute an [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,775882,00.html>.

*Ліліана Мойсей
(Чернівці)*

ПАРАДИГМАТИЧНІ ПЕРЕСУВИ РОДУ ІМЕННИКА В СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація: Досліджуються родові пересуви англійських іменників у середньоанглійській мові. Встановлено, що, на відміну від давньоанглійського морфологічного вираження роду як домінантного, у середньоанглійській переважає семантичне. У словнику мови з'являється значна кількість іменників загального роду, що спричинено розширенням лексичного значення слова.

Ключові слова: *категорія роду, середньоанглійська мова, загальний рід, лексичне значення.*

Аннотация: Исследуются родовые сдвиги английских имен существительных в среднеанглийском языке. Установлено, что, в отличие от древнеанглийского морфологического выражения рода, как доминирующего, в среднеанглийском языке превалирует